

“Malikin dava açma hakkını kullanabilmesi için TTK m.1456/2 hükmüne göre sınırlı aynı hak sahiplerinin onayını alması gereklidir. (Mustafa Ünlütepe, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 17, Ocak 2019, Sınırlı Aynı Hak Sahiplerinin Sigorta Tazminatı Üzerindeki Hakları, Sayfa 184.)

Malikin dava hakkını kullanabilmesi için TTK 1456/2 maddesine göre sınırlı aynı hak sahiplerinin açık yazılı iznini almalıdır. Bir başka anlatımla eşyada meydana gelen riziko nedeniyle malik tarafından sigortacıya tazminat talepli dava açılması durumunda bu tazminat üzerinde rehin hakkı bulunan kişilerin yazılı izni varsa yada açılmış davaya şartsız onay veriyorsa malik aktif dava ehliyet sahibi durumuna gelebilecektir. Rehin hakkı sahibinin malik tarafından sigortacıya karşı açılmış bulunan davaya yazılı izninin bulunmadığını belirtmesi durumunda malikin tazminat üzerinde bir hakkı bulunmadığından aktif dava ehliyeti kalmayacaktır. (Hüseyin Tuztaş, Üzerinde Sınırlı Aynı Hak Kurulan Eşyanın Sigortalanması, (<https://www.sevgipinari.org/hukuk-rehber/hukuk-makaleleri/2415-uzerinde-sinirli-ayni-hak-kurulan-esyanin-sigortalanmasi.html>))

Bu durum kötüye kullanılmaya açık bir durumdur. Zira yargılamanın ilerleyen aşamalarında rehinli alacaklının muvafakatının gerektiğinin anlaşıldığı ve sigortalı tarafından rehinli alacaklının muvafakatının alınmadığı durumda uzun yıllar süren yargılama sigortalı aleyhine usuli sebeplerle reddedilmiş olacak, bu durum hak arama hürriyetinin önüne geçecektir. Özellikle yargılamaların süresi de göz önüne alındığında ortaya çıkacak olan mevcut durum sigortalı açısından katlanılmaz hale gelebilecektir. Mevcut olumsuzluğun giderilebilmesi için ve sigortalı ile rehinli alacaklı arasındaki menfaat dengesinin gözetilmesi adına gerekli yasal düzenlemeler yapılarak muvafakat olgusunun dava aşamasında değil, hüküm sonrasında sigorta bedelinin hükme dayanılarak sigortacıdan talebi aşamasında "talep edilebilirlik/icra edilebilirlik sorunu" olarak ele alınması hususu tartışılabilir. Anılan durumda sigortalı dava açabilecek dava sonucunda menfaatini elde edecek ancak bu menfaatin sigortacıdan talep edilebilmesi için rehinli alacaklının muvafakati gerekecektir. Rehinli alacaklının haksız olarak muvafakat vermemesi halinde dahi sigortalının elinde bir mahkeme hükmü bulunduğundan yargılamaya en baştan başlamak durumunda kalmayacaktır. Sigortalı, alacaklının haklı neden olmaksızın muvafakat göstermemesi durumunda gerekirse mahkemeden çekişmesiz yargı işi olarak görülecek ve karara bağlanacak olan muvafakat alınması talebi ile hükmü icraya konu edebilecektir. (İstanbul Barosu Dergisi, Sayı 4, Temmuz 2022, 6102 Sayılı Kanunun 1456. maddesinin 6762 Sayılı Kanunun 1273. maddesi ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi, sayfa 180-181)

Malik tarafından açılan davaların, dava takip yetkisi eksikliği sebebiyle usulden reddedilmesinin yanlış bir uygulama olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Zira sigorta tazminatı üzerinde rehin hakkı devam ediyor olsa da malik, hala hak sahibi konumundadır ve tasarruf yetkisini de haizdir. Bu çerçevede bir kişinin sahibi olduğu hakkı dava yoluyla talep edemeyeceğini öne sürmek Anayasa'nın 36. maddesinde 600 düzenlenmiş olan “hak arama hürriyetine”, HMK. m. 27’de601 düzenlenmiş olan “hukuki dinlenilme hakkına” aykırılık teşkil eder. (Oğuzhan Ünsal, ‘Sigortalı Eşyalar Üzerinde Rehin Hakkı’ (Yüksek Lisans, Hacettepe Üniversitesi 2021, sayfa 121.)

Sınırlı aynı hak sahibi onay vermediği takdirde sigortacı, malike ödeme yapamayacaktır (TTK m. 1456/2). Bu durumda sigortacının borçtan kurtulmak için borcunu tevdi etmek dışında seçeneği bulunmamaktadır (TMK m. 961/3).88 Fakat sigortacı, sigorta tazminatını tevdi etmek mecburiyetinde değildir. Burada tevdi, borçlunun borçtan kurtulmasını sağlayan bir hak olup,

yapılmadığında sorumluluğuna yol açacak yükümlülük değildir. Bu yüzden sigortacı edimini tevdi etmeyebilir. Ancak tevdi konusunda sigortacıya yükümlülük yüklenmemesi, sigortacının elinde nakit parayı elinde tutmasına ve bu para üzerinden elde edeceği kazanç sayesinde haksız şekilde zenginleşmesine neden olur. Bu nedenle, tevdi yükümlülüğüne dair düzenleme yapılmalıdır. (İbrahim Uğur SATICI, Mal Sigortası Sözleşmesinde Malike Ait Menfaatin Sınırlı Aynı Hak ile Sınırlandırılması, Terazi Hukuk Dergisi, Sayı:190, Haziran 2022, Sayfa 67-68)

TTK 1456, kanımızca “aşırıya kaçan” bir düzenleme ile malik menfaatini koruyan sigortanın, sınırlı aynı hak sahipleri yararına sonuç meydana getireceğini öngörmüştür. (<https://sigortacigazetesi.com.tr/sinirli-ayni-hak-sahibi-sigorta-tazminatindan-zarar-gordugu-olcude-yararlanabilmeli/>)

Yargıtay’ın dava şartı yaklaşımı bazı suiistimal ve kötü niyetli yaklaşımlara kapı aralamaktadır. Bunlardan ilki, sigortacı ile sınırlı aynı hak sahibinin ortak ekonomik menfaatlere sahip tüzel kişilikler olduğu durumlardır. Bu durumlarda sigortacı şirket aleyhine açılan davaların önünü kesmek için dain-i mürtehin konumunda olan kişi Yargıtay’ın dava şartı yorumunu kullanarak sigortalı mal sahibi ile sigortacı şirket arasındaki davayı baştan engelleyebilmektedir. (Muammer Fatih ÖZTÜRK, Zarar Sigortalarında Dain-i Mürtehin Kaydı ve Dain-i Mürtehinin Muvafakatının Dava Şartı Olarak Görülmesi Kapsamında 11. HD., E. 2016/15065 K. 2017/7332 T. 18.12.2017 Sayılı Kararın İncelenmesi, NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2023(1), sayfa 102)

Ünan, ülkemizde uzun süredir poliçede “dâin-i mürtehin” olarak gösterilen kişi lehine sürdürülen ve bu kişiye mutlak bir biçimde hak tanıyan uygulamanın yerinde olmadığını ve en kısa zamanda değişmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Rehin hakkının gerçekte var olup olmadığını veya rehin hakkının mevcut olduğu durumlarda tehlikeye düşüp düşmediğini araştırmadan rehinli alacaklı (dâin-i mürtehin) olduğu kabul edilen kişiye ödeme gerçekleştirmesi yine Ünan’a göre doğru görünmemektedir. (Samim Ünan, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Cilt II, Onikilevha Yayıncılık 2016, sayfa 57-58, Nakleden; Muammer Fatih ÖZTÜRK, Zarar Sigortalarında Dain-i Mürtehin Kaydı ve Dain-i Mürtehinin Muvafakatının Dava Şartı Olarak Görülmesi Kapsamında 11. HD., E. 2016/15065 K. 2017/7332 T. 18.12.2017 Sayılı Kararın İncelenmesi, NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2023(1), sayfa 105)

Yargıtay Uygulaması:

Yerleşik Yargıtay uygulamasında da, rehin hakkı sahibinin davaya izninin bulunmaması halinde, davacının aktif dava ehliyeti bulunmadığı kabul edilmektedir. (Yargıtay HGK 29.09.2020 T. 2017/17-2247 E. 2020/692 K.; Yargıtay HGK 15.09.2020 T. 2018/17-27 E. 2020/589 K.; Yargıtay 4. H.D. 08.05.2024 T. 2023/12942 E. 2024/4384 K.; Yargıtay 11. H.D. 11.02.2019 T. 2017/4149 E. 2019/1040 K. Yargıtay 11. H.D. 25.04.2017 T. 2015/14804 E. 2017/2419 K.)

İptali Talep Edilen Kanun Hükmünün, Anayasanın Hangi Maddelerine ve Hangi Gereklere ile Aykırı Olduğu:

Mahkememizce, somut norm denetimi yolu ile iptal başvurusuna konu edilen kanun hükümlerinin, Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. ve "Hak Arama Hürriyeti" başlıklı 36. maddelerine aykırı olduğu kanaatine varılmıştır.

İlgili kanun hükümleri ile, sınırlı ayni hak sahiplerinin izni/rızası bulunmadıkça, sigortanın tazminatının sigortalıya/malike ödenemeyeceği belirtilmektedir.

İlgili hükümler ile sınırlı ayni hak sahibinin haklarının korunması amaçlanmıştır. Bu amacın, meşru bir amaç olduğu Mahkememiz kabulünde olmakla birlikte, sigortalının/malikin hasarı tahsil etme hakkına getirilen bu sınırlamanın ölçülülük ilkesine aykırı şekilde, mülkiyet ve hak arama hakkının özünü ortadan kaldırır nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır.

İlgili kanun hükümleri ile rehin hakkı sahibine hasar bedelinin mal sahibine ödenip ödenmeyeceği hususunda, mutlak bir yetki tanınmaktadır.

Başvuruya konu hükümler nedeniyle, hasara uğrayan malik/sigortalı, ayni hak sahibinin izni/rızası bulunmadığı takdirde, hasarı ödemekle yükümlü kişilerden ödeme yapılması talebinde bulunamamakta, bu hususa ilişkin dava açamamakta, açtığı davalar ise, (ödeme talep etme yetkisi bulunmadığından) aktif dava ehliyeti yokluğu nedeniyle reddedilmektedir. Bu şekilde, sigortalının/malikin hasar bedelini tahsil edemeyerek mülkiyet hakkı ve dava açması engellenerek hak arama hürriyeti ihlal edilmektedir.

İlgili kanun hükümlerinde, rehin hakkı sahibinin rızasının bulunmaması halinde ne yapılması gerektiği, konusunda düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum ise, sigortalı/maliki hukuken çözümsüz bırakabilmektedir.

TMK'nın 961. maddesinde, "Bu rızanın bulunmaması hâlinde borçlu, borcunu tevdi etmekle yükümlüdür." hükmü yer almakta ise de, bu hüküm, kanunda, taşınır rehni başlığı altında düzenlenen "Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin"lere ilişkin olup, taşınmaz rehinleri yönünden uygulama alanı bulunmamaktadır. Kaldı ki, hasar bedelinin tevdi edilmesi de tek başına malı hasara uğrayanın hasar bedelini tahsil etmesi veya rehin borcundan mahsup edilmesini sağlamamaktadır.

İptali talep edilen kanun hükümleri, kötüniyetli uygulamalara, kanuni dayanak sağlayacak niteliktedir. Şöyle ki;

Uygulamada, alacağı güvence altına almak için taşınır veya taşınmaz mallar rehnedilmekte, rehin konusunu oluşturan taşınır veya taşınmaz malı güvence altına almak için ise, sigorta poliçeleri çoğunlukla (başka bir sigorta şirketinden poliçe düzenlenmesi halinde daha yüksek faiz oranı uygulaması yapılarak) rehin alacaklısının bağlı kuruluşu olan sigorta kuruluşlarınca düzenlenmektedir. Buna göre, sigortacıdan sigorta tazminatını talep edebilmek için, sigorta şirketi ile çoğunlukla ilişkili olan rehin alacaklısı bankanın izninin/rızasının alınması gerekmektedir.

Dava konusu somut olay, ilgili kanun hükümleriyle sınırlı ayni hak sahiplerine tanınan yetkinin ölçüsüz olduğunun açık bir örneğini teşkil etmektedir. Şöyle ki;

İptali talep edilen kanun hükümlerine göre, davacı, DASK poliçesinin yenilenmemesinde davalı banka kusurlu olduğundan sigorta tazminatından mahrum kaldığı iddiasıyla aynı zamanda rehin hakkı sahibi olan bankaya karşı açtığı davada, (davalı bankanın poliçenin yenilenmemesinde kusurlu olduğu varsayımında) sigorta şirketinden talep edemediği sigorta tazminatına ilişkin ödeme talebinde bulunabilmesi için davalı bankanın muvafakatinin alınması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Kısacası, davalı bankaya karşı açılan davada, davalı bankanın izninin/rızasının alınması gerektiği sonucu çıkmaktadır.

KISACASI; Kanunda, sınırlı aynı hak sahiplerinin bulunması halinde, bu kişiler ile birlikte sigortalı/malikin de haklarının korunması için, sigorta tazminatının kime ne şekilde ödeneceğine dair, menfaat dengesi gözetilerek düzenlenme yapılması gerekirken, ödemeyi izin/rıza şartına bağlayarak, izin/rıza bulunmaması halinde, sigortalı/malik, sigorta tazminatını talep edemez ve hak arayamaz durumda bırakılmıştır.

ARA KARAR : Gerekçeleri Yukarıda Açıklandığı Üzere;

1-6102 sayılı TTK'ın 1456/2'nci maddesinin "Sigortacıya, mal üzerinde sınırlı aynı hak bulunduğu bildirildiği takdirde, aynı hak sahiplerinin izni bulunmadıkça, sigortacı sigorta tazminatını sigortalıya ödeyemez" hükmü ile 4721 sayılı TMK'nın 879/1. maddesinin "Muaccel olan sigorta tazminatı, malike ancak bütün rehinli alacaklıların rızasıyla ödenebilir." hükümlerinin Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. ve "Hak Arama Hürriyeti" başlıklı 36'ncı maddelerine aykırı olması sebebi ile belirtilen kanun hükümlerinin iptali için, ANAYASA MAHKEMESİ'NE BAŞVURUDA BULUNULMASINA,

2-Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 46. maddesi gereği, başvuru kararına ilişkin tutanağın (işbu kararın) onaylı örneği, dava dilekçesi ile dosyadaki tüm evrakların onaylı örnekleri ile dava dosyasında sunulan belgelerin tarih sırasına göre başlıklar hâlinde sıralandığı dizi pusulası eklenerek, UYAP sistemi üzerinden, Anayasa Mahkemesi'ne üst yazı ekinde GÖNDERİLMESİNE,

3-Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar, (Anayasa Mahkemesine işin gidişinden başlamak üzere beş ay süreyle) DAVANIN GERİ BIRAKILMASINA,

Dair; Anayasa Mahkemesine İptal Başvurusu Kararı'na karşı kanun yolu bulunmadığından, kanun yolu KAPALI, olmak üzere karar verilmiştir.”